

И.Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетине жана Кыргыз билим берүү академиясына караштуу Д 13.20.618 диссертациялык кеңештин эксперти А. Алимбековдун 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн берилген изденүүчү Эргешали кызы Актилектин «Жогорку класстардын окуучуларын элдик педагогиканын баалуулуктары аркылуу үй-бүлөлүк турмушка даярдоо» деген темадагы диссертациясына

ЭКСПЕРТТИК КОРУТУНДУСУ

Эксперт педагогика илимдеринин доктору, профессор Акматали Алимбеков изденүүчү Эргешали кызы Актилек тарабынан берилген «Жогорку класстардын окуучуларын элдик педагогиканын баалуулуктары аркылуу үй-бүлөлүк турмушка даярдоо» деген темадагы диссертациясын карап чыгып, төмөндөгүдөй чечимге келди:

1. Диссертациялык кеңешке диссертацияларды коргоого кабыл алуу укугу берилген адистикке иштин дал келиши.

Сунуш кылынган кандидаттык диссертация диссертациялык кеңештин профилине туура келет. Иште 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистигинин паспортуна толугу менен жооп берет. Жумушта жогорку класстардын окуучуларын элдик педагогиканын баалуулуктары аркылуу үй-бүлөлүк турмушка даярдоо проблемасы боюнча изилдөө жүргүзүлгөн.

Иштин максаты жогорку класстардын окуучуларын элдик педагогиканын баалуулуктары аркылуу үй-бүлөлүк турмушка даярдоонун моделин түзүү жана ишке ашыруунун педагогикалык шарттарын аныктоо катары айкындалган.

Коюлган максатты жүзөгө ашыруу үчүн төмөндөгүдөй милдеттер белгиленген:

1. Жогорку класстардын окуучуларын элдик педагогиканын баалуулуктары аркылуу үй-бүлөлүк турмушка даярдоонун теориялык негиздерин, социалдык-педагогикалык өбөлгөлөрүн аныктоо.
2. Кыргыз эл педагогикасындагы жаштарды үй-бүлөлүк турмушка даярдоо боюнча идеяларды жана тажрыйбаларды ачып көрсөтүү.
3. Жогорку класстардын окуучуларын элдик педагогиканын баалуулуктары аркылуу үй-бүлөлүк турмушка даярдоонун педагогикалык моделин жана шарттарын аныктоо.
4. Аныкталган педагогикалык моделдин жана шарттардын натыйжалуулугун эксперимент аркылуу текшерүү жана жыйынтыктоо.

Коюлган максат диссертацияда төмөндөгү милдеттерди аткаруу менен чечилген:

Диссертациялык изилдөөнүн объекттин айыл мектептеринде жогорку класстардын окуучуларын үй-бүлөлүк турмушка даярдоо процесси ал эми предметин жогорку класстардын окуучуларын үй-бүлөлүк турмушка даярдоонун педагогикалык шарттары түзөт. Изилдөөнүн объект жана предмети белгиленген максат, милдеттер менен тике байланышта.

Изилдөөнүн конкреттүү милдеттерин чечүү үчүн төмөнкүдөй методдор колдонулган: философиялык, педагогикалык, психологиялык, экологиялык, окуу-методикалык адабияттарды талдоо; балдардын жүрүм-турумуна байкоо жүргүзүү; педагогикалык тажрыйбаларды үйрөнүү, талдоо; аңгемелешүү, сурамжылоо; педагогикалык моделдештирүү; педагогикалык эксперимент; математикалык жана статистикалык талдоо. Диссертант тарабынан тандалып алынган изилдөө методдору коюлган милдеттердин табиятын таануу, талдоо үчүн негиздүү, адекваттуу деп эсептөөгө болот. Бирок, аларды диссертацияда инструкцияга ылайык орду менен чагылдырууда мүчүлүштүктөр кетирилген.

Диссертациянын темасынын актуалдуулугу. Соңку жылдардагы Кыргызстандын социалдык-экономикалык турмушундагы өзгөрүүлөр үй-бүлөнүн таалим-тарбия жаатындагы кылымдап кастарланып келген, табигый салттуу функцияларын толук аткарууга негативдүү таасир этүүдө. Мындай опурталдуу кризистик кырдаалдын натыйжасында бир катар көйгөйлөр жаралды: материалдык шарттардан улам үй-бүлөдө араздашуулар күчөп жагымсыз психологиялык климат түзүлүүдө; кайдыгер карап, кандай жол менен болсо да, эптеп жан багуу менен чектелүү жолуна өттү; түзүлгөн шарттар боюнча үй-бүлөлөр ортосундагы ажырым кескин өсүп, кошумча иш аракетти талап кылган социалдык-педагогикалык коллизияларды жаратты. Мындай кырдаал жаштарды үй бүлөлүк турмушка атайын даярдоонун чабалдыгынын тикеден тике көрсөткүчү. Жашоо турмуштагы эң башкы парыз, ишмердүүлүк катары үй бүлөлүк социалдык ролдорду аткарууга жалгыз каалоо жетишсиз. Ал моралдык психологиялык, когнитивдик, практикалык даярдыктарды талап этет. Тилекке каршы бүгүн эч бир коомдук институт, анын ичинде мектеп да бул милдетти аркалоого да алсыз. Башкы себептеринин бири аны кантип жүзөгө ашыруу тууралуу илимий педагогикалык билимдер жетишсиз. Ушундан улам каралып жаткан диссертацияны коомдук педагогикалык зарылдыкка тике байланышы бар актуалдуу изилдөө катары кабылдоого болот.

3. Диссертациянын илимий натыйжалары

Жумушта педагогика жана анын теориясы илиминин өнүгүшү үчүн бир кыйла мааниге ээ төмөндөгүдөй илимий негизделген жаңы теориялык натыйжалар алынган:

1. Жогорку класстардын окуучуларын элдик педагогиканын баалуулуктары аркылуу үй-бүлөлүк турмушка даярдоонун теориялык негиздерин, социалдык-педагогикалык өбөлгөлөрү аныкталган.

2. Кыргыз эл педагогикасындагы жаштарды үй-бүлөлүк турмушка даярдоо боюнча идеялар жана тажрыйбалары ачылып көрсөтүлгөн.
3. Жогорку класстардын окуучуларын элдик педагогиканын баалуулуктары аркылуу үй-бүлөлүк турмушка даярдоонун педагогикалык модели аныкталган.
4. Аныкталган педагогикалык модел натыйжалуулугу эксперимент аркылуу текшерилген.

3.2. Алынган натыйжалардын азыркы илим чегинде илимий жаңылыгы.

1- натыйжа. **Салыштырмалуу жаңы.** Диссертант жогорку класс окуучуларын үй бүлөлүк турмушка даярдоо боюнча мурдагы изилдөөлөргө мүнөздөмө берген менен маселенин илимдеги реалдуу абалы тууралуу тыянак жасап, гипотезаларды белгилей алган эмес.

2- натыйжа. **Жаңы.** Кыргыз эл педагогикасындагы жаштарды үй-бүлөлүк турмушка даярдоо боюнча идеялар жана тажрыйбалары алгач ирет жаңы фактылар жана булактардын негизинде ырааттуу ачылып көрсөтүлгөн.

3- натыйжа. **Жаңы.** Жогорку класстардын окуучуларын элдик педагогиканын баалуулуктары аркылуу үй-бүлөлүк турмушка даярдоонун педагогикалык модели алгач ирет аныкталган.

4- натыйжа. **Жаңы.** Жогорку класстардын окуучуларын элдик педагогиканын баалуулуктары аркылуу үй-бүлөлүк турмушка даярдоо боюнча педагогикалык эксперимент конкреттүү чөйрөдө, изденүүчүүн өзү тарабынан жүргүзүлгөн, алынган жыйынтыктар жаңы.

3.2. Илимий натыйжалардын ишенимдүүлүгү

Диссертант жогорку класс окуучуларын үй бүлөлүк турмушка даярдоо боюнча боюнча идеялар жана тажрыйбалар, үй бүлөлүк турмушка даярдоонун теориялык негиздери философиялык, педагогикалык, этнографиялык, окуу-методикалык адабияттарды контент анализ методу менен талдоо аркылуу айкындалган. Жогорку класстын окуучуларынын үй бүлөлүк турмушка даярдоо жолдору моделдештирүү методу аркылуу айкындалып алардын ишенимдүүлүгү атайын жүргүзүлгөн эксперименттин натыйжаларын сандык жана сапаттык жактан талдоо аркылуу тастыкталган.

3.3. Иштин теориялык мааниси

Диссертацияда кыргыз эл педагогикасындагы жаштарды үй бүлөлүк турмушка даярдоонун, максаты, мазмуну, методдору тууралуу жаңы фактылар, жаңы түшүнүктөр илимий айлампага алынган. Жогорку класстын окуучуларын үй бүлөлүк турмушка даярдоонун критерийлери деңгээлдери айкындалган. Жогорку класстын окуучуларынын үй бүлөлүк турмушка даярдоо процессин илимий-методикалык жактан камсыздоо багытындагы жаңы билимдер иштелип чыккан.

3.4. Квалификациялык белгилерге туура келиши.

Диссертацияда коомдук педагогикалык практика үчүн актуалдуу милдеттерди чечүү каралган. Жыйынтыктардын жаңы жана жогору экендиги тастыкталган. Пландуу изилдөөлөр менен байланышта аткарылган.

Жыйынтыктарын жалпы билим берүүчү мектептерде кенири колдонууга болот.

5. Алынган натыйжалардын практикалык маанилүүлүгү.

Жогорку класстардын окуучуларын элдик педагогиканын баалуулуктары аркылуу үй-бүлөлүк турмушка даярдоонун педагогикалык шарттарын ишке киргизүүнүн методикасы иштелип чыккандыгы; *“Үй-бүлөлүк тарбиянын негиздери”* аттуу комплекстүү окуу-методикалык программанын билим берүү процессине киргизилгендиги; мектептер үчүн жогорку класстардын окуучуларын элдик педагогиканын баалуулуктары аркылуу үй-бүлөлүк турмушка даярдоо боюнча методикалык кеңештер, сунуштар иштелип чыккандыгы менен аныкталат.

6. Авторефераттын диссертациянын мазмунуна дал келиши.

Изденүүчү Эргешали кызы Актилектин «Жогорку класстардын окуучуларын элдик педагогиканын баалуулуктары аркылуу үй-бүлөлүк турмушка даярдоо» деген темадагы диссертациялык иши бардык компоненттери боюнча авторефераттын мазмунуна негизинен дал келет. Бирок, көлөмүн коюлган талаптарга ылайык кыскартуу, текстин техникалык, стилдик грамматикалык каталардан арылтуу керек.

7. Айрым мүчүлүштүктөр:

1. Диссертациянын биринчи, экинчи милдеттерине байланыштуу материалдарда изденүүчүнүн өзү тарабынан алынган натыйжаларды, көз караш позицияларды күчөтүү, ачык белгилөө зарылдыгы бар. Мурдагы изилдөөлөрдө эмнелер айкындалганы, жетишкендиктери, кем өксүктөрү, маселени чечүү өзгөчөлүктөрү талдоого алынышы керек эле.
2. Диссертациянын методдор бөлүмүн ЖАК талап кылган эрежелерге ылайык жазуу керек. Методологиялык принциптерди тактоо, анкета, тесттерди түзүүнүн методикасы, аларды колдонуу өзгөчөлүгүн түшүндүрүү талап кылынат. Бул бөлүмдө методдорду башка изилдөөчүлөр колдоно ала тургандай даражада түшүнүктүү ырааттуу жазуу талап кылынат. Биздин пикирибизде экинчи натыйжага байланыштуу материалдар 2 главада орун алса эрежеге туура болмок.
3. Авторефератта изилдөөнүн экинчи милдетинин натыйжаларына байланыштуу материалдар өтө жупуну. Аны толуктоо зарыл.

8. Сунуштар:

Диссертациянын композициясына бир аз түзөлтүү киргизүү зарылдыгы бар. Алынган натыйжаларды методдордон кийин жайгаштырууну сунуштайбыз.

9. Сунуштамалар: Авторефератты ЖАК талап кылган нормалардын негизинде түзөлтүү зарыл.

Корутунду. Изденүүчү Эргешали кызы Актилектин «Жогорку класстардын окуучуларын элдик педагогиканын баалуулуктары аркылуу

үй-бүлөлүк турмушка даярдоо» деген темадагы 13.00.01–жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистигине ылайык педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражаны изденип алуу үчүн жазылган диссертациясында көрсөтүлгөн натыйжалар жогорку класстын окуучуларын үй бүлөлүк турмушка даярдоонун илимий методикалык негиздерин өнүктүрүүгө салым кошот деп эсептөөгө болот. Диссертациялык кеңештин эксперти сунуш кылынган документтерди карап чыгып, Эргешали кызы Актилектин «Жогорку класстардын окуучуларын элдик педагогиканын баалуулуктары аркылуу үй-бүлөлүк турмушка даярдоо» деген темадагы, 13.00.01–жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистигине ылайык педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражаны изденип алуу үчүн жазылган диссертациялык ишин И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин жана Кыргыз билим берүү академиясынын алдындагы педагогика илимдеринин доктору (кандидаты) илимий даражаны изденип алуу боюнча Д 13.20.618 диссертациялык кеңешинде коргоо үчүн кабыл алууну сунуш кылат.

Эксперттик комиссиянын мүчөсү:
Кыргыз-Түрк «Манас» университетинин
педагогика кафедрасынын башчысы
педагогика илимдеринин доктору,
профессор

Акматали Алимбеков